

SON ROHKI SOMA PAIKKA ELLÄÄ

DAT LEA DUODAIÐ SOMÁS BÁIKI EALLIT

Enontekiö tunnetaan korkeimmista tuntureistaan ja komeimmista revontulistaan, mutta ehkäpä suurin osa kauneudesta silti löytyy sen kylistä. Pienistä, ainutlaatuisista yhteisöistä ja niiden asukkaista. Enontekiöllä on kahdeksan vuodenaikaa, joiden kautta luonto tarjoaa uskomattomien luonnonilmiöiden lisäksi ihmisille elannon.

KYLISTÄ VOI NÄHDÄ alueen erityislaatuisen historian. Enontekiö on ollut ikaikainen asuinpaikka peuroja pyytäneille ja myöhemmin porotaloudesta elantonsa saaneelle, jutaavalle, eli porojen kanssa laitumien välillä vaeltaneelle saamelaisväestölle. Porotalous on edelleen merkittävä elinkeino monessa kylässä, joista kylien sijainnitkin erämaiden läheisyydessä, keskellä Lapin kauneimpia maisemia kertovat.

Vanhojen lapinkylien paikat sekä keskiaikaisten kirkkojen sijainnit näkyvät edelleen kylissä ja kertovat tarinaa värikkästä historiasta, joka heijastaa niin valtakuntien rajojen siirtymistä kuin elämäntavan muutosta. Alueen salaperäisyyttä ovat myös monet tutkimusmatkailijat ja tietokirjailijat pyrkinneet avaamaan historian saatossa. Kylien historia ja lukuisat kertomukset saavat ihmiset edelleen tutustumaan Lapin tarinoihin.

Lapin Sota on jättänyt alueelle jäljet, jotka ovat edelleen selvästi nähtävissä hitaasti uusiutuvassa arktisessa luonnossa. Tuolloin vain muutama kylä säilyi polttamiselta ja kylien uudelleenrakentaminen onkin jättänyt yhdessä tekemisen meiningin.

Kylät sijaitsevat lukuisten järvien ja jokien, kuten enojen rannoilla, joista Enontekiön kunta on saanut nimensä. Enontekiön neljä erämaa-alueita sekä kansallispuistot tarjoavat asukkaalleen ja matkailijoille Lapin erityislaatuisimpia maisemia ja elämyksiä. Lukuisat vaellusreitit sekä vanhat postireitit tarjoavat edelleen retkeilijöille sekä maastopyöräilijöille maisemiltaan ainutlaatuisia ulkoilumahdollisuuksia.

Väärtiys tarkoittaa jo aikojen alusta saakka paikallisten, uusien muuttajien ja matkajien väliin syntyneitä erityislaatuisia suhteita, joka edelleen ilmenee yhdessä tekemisellä, jonka vertaista ei muualta löydy. Enontekiöllä on erinomaiset tietoliikenneyhteydet, kattavat palvelut, joita tukee ainutlaatuinen sijainti Norjan ja Ruotsin rajanaapurina. Enontekiö houkutteleeekin ihmisen käymään kokemassa Lapin lumoa tai pysyvästi jäämään sen pariin.

KYRÖ

KYRÖ

68.1529°N, 24.1240°E

YLIKYRÖ

68.1715°N, 24.1573°E

SIJAINTI

Kyrö ja Ylikyrö sijaitsevat Enontekiön kunnan eteläpuolella. Kyrö sijaitsee noin 60 km päässä Hetasta. Ylikyrö sijaitsee noin 58 km päässä Hetasta.

NÄHTÄVYYDET

Ylikyrössä sodalta säästynyt Oskari Kyrön tila, johon kuuluvat: Päärakennus, Käräjätupa, hevostalli, kärjämänty sekä kauppa-aitta.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Alueella sijaitsee useita eri majoituspalveluita. Kylistä pääsee helposti reiteille kansallispuistoon. Kyröllä sekä Ylikyröllä on molemmilla omat kyläyhdistykset. Raattaman kauppa ja ravintola sijaitsevat vain 5 kilometrin päässä Ylikyrön kylästä

Kolmen tunturin kylä Kyrö ei jää isoveljeään Ylikyröä jälkeen. Kyrö on upean kansallispuiston sydämessä. Kolme tunturia, kolme keroa eli kolme pulipäätä pulputtavat iltaisin keskenään. Jos olet hyvin hiljaa, voit kuulla näiden tuntureiden tarinat. Kyrön kylä tarjoaa nykyään yhä useammalle vieraille katon pään päälle. Joenvarsien niityt kutsuvat kulkemaan ja haltioitumaan pohjoisten niittyjen kauneudesta.

KYRÖ ON YLIKYRÖSTÄ erottautunut 120 hehtaarin kylä, joka rajoittuu kansallispuistoon. Tärkeimpänä aktiviteettina on marjastus ja sienestys sekä Vuontisjärven tarjoamat kalastusmahdollisuudet. Tunturit: Saivokero, Vuontiskero ja Keräskero tekevät maisemista upeita ja ne näkyvät lähes kaikkialta kylästä. Kyrö on suosittu vaellusreittien aloituspiste Montellinmajan kautta. Kyrössä sijaitsee hienot joenvarsiniityt upeasti meandroivan joen rannoilta. Luontaiselinkeinojen lisäksi mm. majoituspalvelut ovat tärkeä elinkeino kylässä.

YLIKYRÖ

Ylikyrössä pääset hengittämään maailman puhtainta ilmaa. Kylässä on raikasta ja ilmavaa. Siksi se onkin myös liitovarjoilijoiden suosima paikka. Kylä on aivan tunturien juurella ja tunturien vaikutus onkin kylässä vahvasti läsnä. Ehkä tuntureilla on myös oma parantava vaikutuksensa ilmapiiriin kylässä. Myös tunnettu parantaja Juhan Aukust Keinovaara on kotoisin täältä. Yhä useampi pääsee nykyään nauttimaan Ylikyrön ilmasta ja tunturien parantavista voimista tunturireiteiltä käsin tai mökillä rentoutumalla.

YLIKYRÖ ON ENONTEKIÖN eteläpäässä sijaitseva kylä joka jakaa rajansa Kittilän kunnan Raattaman kylän kanssa. Ylikyrön läpi menevä Ounasjoki on suosittu kalastuskohde ja sen takia siellä sijaitseekin paljon vapaa-ajan asukkaiden mökkejä. Ylikyrössä sijaitsee historiallisesti merkittävänä paikkoina saksalaisten polttamisilta välttyneet vanha Oskari Kyrön pirtti ja vanha käräjätupa. Ylikyrön kylä on keskellä kansallispuiston sydäntä: "Riittävän kaukana ja tarpeeksi lähellä". Täällä tunturit eivät vain piirry horisonttiin vaan kylä on tuntureiden juurella ja niiden rinteet nousevat peittämään suuren osan taivaasta.

Ylikyrön tunnettuja kertomuksia ovat mm. Oskari Kyrön kauppareissut norjan puolelle poroja apuna käyttäen, ensimmäinen luontaiselinkeino-tila sekä parantaja Juhan Aukust Keinovaara, joka tunnetaan laajemminkin.

Matkailu on mullistanut Ylikyrön kylää; se kasvaa sitä kautta ja elinkeino on muuttunut sen myötä. Kylässä ymmärretään matkailun merkitys ja jatkuvasti panostetaan sen kehittämisen puolesta. Kylässä on nykyin vapaa-ajan asuntojen rakennusbuumi käynnissä. Kylän tärkeimpinä paikkoina pidetään Vuontispiirttiä sekä Oskari Kyrön pirtin kumpareta ja sen seutua.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

KETOMELLA

Missä voisitkaan olla niin kotoisesti ja rennosti kuin kukkana kedolla. Tämä onnistuu Ketomellan kylässä. Ketomellan kylän rento tunnelma johtuu todennäköisesti hiekkamelloista. Hiekka kohtaa joen muodostaen siihen ikään kuin hiekkarannan, eli mellan. Tämä veden ja hiekan leikki kertoo kauneudesta ja leikkimielisyydestä, jota Ketomellasta löydät. Kylä on myös hyvä reitti mitä kauneimpaan maisemaan tunturiin.

SIJAINTI

Ketomella sijaitsee Enontekiön kunnan eteläpuolella, noin 43 km päässä Hetasta Ounastien varrella.

NÄHTÄVYYDET

Ketomellasta lähtee reitti Hietajärven kautta tunturiin. Hietajärveltä Pippokerolle ja sieltä Tappurin kautta takaisin voi kulkea nopean ympyrälenkin kävellen tai pyöräillen.

Ketomellassa sijaitsee vanha Lapin kenttä, jossa voi tutustua paikalliseen murhamuseoon.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Alueella sijaitsee useita eri majoituspalveluita.

Kylässä toimii aktiivinen kyläyhdistys.

KETOMELLA ON PIENI muutaman asukkaan, ja monen vapaa-ajan asukkaan kylä Ounasjoen rannalla Ounastunturin itäpuolella, joka oli ennen aikaan jutaavien saamelaiden Lapinkenttä, jossa ei ollut kiinteitä rakennuksia vaan asuminen tapahtui laavuissa. Lapinkentän päälle rakennettiin vuonna 1850 kaksi kruununtilaa, joista syntyi nykyinen Ketomellan kylä. Alueella harjoitettiin porotaloutta ja vähäistä karjanhoitoa.

Lapin sodassa Ketomellan kylästä poltettiin kaikki rakennelmat, joten alkuperäistä rakennuskantaa ei ole tallella. Sodan päättymisen jälkeen Ketomellassa aloitettiin jälleenrakennus siten, että ensin tehtiin kaksi korsua puolittain maan alle ja yksi maan päälle, siitä käsin rakennettiin päärakennukset. Kylä oli ennen sijainnut mäen alla, mutta nyt laajennettiin mäen päälle kahden talon voimin koska tulevassa isojaossa kruununtilaosuudet olisi menetetty, ellei tiloille olisi rakennettu.

Ketomella oli pitkään myös tunnettu lossistaan, sillä Ounasjoki ylitettiin vuosina 1970-1992 lossilla ja vasta kesällä 1993 valmistui nykyinen silta.

Ketomellassa on kaunista kumpuilevaa maastoa, jota Ounasjoki halkoo. Kylästä pääsee tunturiin lyhyellä patikalla Hietajärven kautta kulkevaa polkua ja talvella hiihtäen pääsee vaikkapa Pyhäkerolle Hetan kupeeseen. Ketovaarojen takaa löytyvä suuri Ketojärvi on kaunis, kuten sen tarjoamat maisematkin. Kylässä voi kokea Tunturi-Lapin luonnon kaikki puolet.

SIJAINTI

Peltovuoma sijaitsee Enontekiön kunnan itäosassa noin 30 km päässä Hetan kylästä.

ASUKASLUKU

Noin 160

NÄHTÄVYYDET

Uimaranta:

Erinomainen uimapaikka raikkaan Pasmajoen rannalla Nunnasentien varrella. Uimarannalla sijaitsee myös tulistelukota.

Talvodus:

Poroerotuspaikka, jossa erotukset pidetään marras-tammikuun välillä (3 km kirkonkylän suuntaan Käkkälöjoen varressa).

Santsi:

Lampi Nunnasen tien varressa (kyläläisten ”terveys-asema” entisinä aikoina, jolloin kyläläiset hyödynsivät lammen sairauksista parantavaa vettä).

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Taksipalvelut, ohjelmalveluita, kahvio, käsitöitä sekä majoituspalveluita.

Peltovuomassa on aktiivinen kyläyhdistys.

PELTOVUOMA

Peltovuoma on Enontekiön itäkylien solmukohta, jonka Angelinjärvi, Pasmajoki ja Vanhajoki rajaavat omaksi saarekseen. Tämä vanhojen sukujen kylä kutsuu eläytymään pohjoiseen maaseutuelämään. Maisemassa kulkijaa tervehtivät vanhat talot, punaharmaat navetat, vihreät niityt, pellot ja tunturit. Lapin tunnelmasta ja tunturimaisemasta nauttivat kesäisin kanssasi porojen lisäksi myös lehmät, lampaat ja hevoset. Kyläläiset kokoontuvat vanhalla koululla järjestettävien tapahtumien, harrastusten ja festareidenkin äärellä. Käsityöläisyys on edelleen vahvasti läsnä, kylästä voit ostaa halutessasi, vaikka aidon kuksan.

PELTOVUOMA ON ENONTEKIÖN ja samalla koko Ylä-Lapin vanhimpia asutuskeskuksia. Varhaisimmat maininnat kylästä ovat keskiajalta, jolloin Peltöjärven Lapinkylän alue käsitti laajan alueen Enontekiötä. Peltöjärven lapinkylän merkitys ei ole vielä tänä päivänäkään unohtunut kylässä. Kaukaisen historiansa vuoksi Peltovuomassa onkin kylänä varsin pitkät perinteet kyläyhteisönä. Peltovuoma on edelleen virkeä ja eloisa kylä, jossa järjestetään erilaisia kylätapahtumia, jotka houkuttelevat kävijöitä kauempaakin. Nykyinen Peltovuoma on nimetty yhdeksi Lapin kulttuurimaisema-alueista.

Peltovuomassa on maataloutta, peltoja ja maatalouden eläimiä, kuten lehmiä, joka erottaa kylän useimmista muista Enontekiön kylistä. Kylän keskus sijaitsee ympäröivien vesien suojelemassa saarekkeessa, jonka rajat muodostavat Angelijärvi, Petterijärämä, Vanhajoki ja Pasmajoki. Peltovuoman raittia kulkeva näkee kauniin maalauskylämaiseman peltoineen ja latoineen. Horisontissa piirtyvä tunturijono kuitenkin erottaa näkymän tavanomaisesta maalaismaisemasta.

Kylän pohjoispuolella kulkee mäntymetsän pohjoisraja. Pohjoisimmat kuuset kasvavat kylän eteläpuolella. Kyläläisten toimeentulo muodostuu edelleen maa- ja porotaloudesta.

Kylä sijaitsee kolmen tien solmukohdassa, josta pääsee kahta reittiä Kittilään ja kolmatta Hetan kautta Koutokeinoon, Norjaan. Kuntakeskus Hetta on vain noin 30 kilometrin päässä. Kylän keskeinen sijainti yhtä aikaa tunturimaisemassa luonnon helmassa sekä sopivan matkan päässä kuntakeskuksen palveluista ovatkin kylän tärkeimpiä houkuttelevuustekijöitä.

NUNNANEN

Nunnanen on kylä, jossa ei nimestään huolimatta ole tietävästi yhtään nunnaa. Niitä on kyliltä kyllä etsitty myös kansainvälisten vieraiden voimin. Tarinoissa kerrotaan lasta odottavasta nunnasta, joka on luostarista karkotettuna lähtenyt vaeltamaan kohti pohjoista. Nunna on pitkän vaeltamisen jälkeen viimein päätynyt Vieltojärven rannalle ja jäänyt sinne asumaan. Ehkä Nunnasen nimen tausta on tässä tarinassa. Joka tapauksessa kylässä on aivan omanlaisensa rauhallinen tunnelma, sellainen pehmeän utuinen. Porot käyskentelevät metsissä jäkälän perässä. Kun kylästä jatkaa Kalmakaltion suuntaan, pääty pian Hietatievoille. Dyynialueen maisema on ainutlaatuinen. Nunnanen on upea paikka elää rauhallista elämää. Vieraille kylä on paikka, jossa on aikaa nähdä ja kokea. Täällä voit myös halutessasi hiljentyä luonnon äärellä kuin pyhässä paikassa.

SIJAINTI

Nunnanen sijaitsee Enontekiön itäpuolella Peltovuoman kylältä kääntyvästä risteyksestä pohjoiseen käsin noin 40 km päässä Hetan kylästä.

ASUKASLUKU

Noin 70

NÄHTÄVYYDET

Hietatievat:

Harjunsuojelualue Kalmakaltiolle johtavan tien varressa, noin 8 km Nunnasen kylästä.

Kalmakaltio:

Iso, kirkasvetinen, sammal pohjainen, kylmä lähde noin 2 km ennen Kalmakaltion Lomaa, tien itäpuolella. Kalmakaltiolta kulkee vaellus- ja vaativa maastopyörä reitti Enontekiön maaselkää pitkin Pöyrisjärvelle ja sieltä edelleen Näkkälän kautta Hettaan.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Kylässä on tarjolla eräpalveluita, runsaasti mökkimajoitusta sekä korjaamo- ja rakennuspalveluita. Harrastusmahdollisuuksia ovat vaellusretket, maastopyöräily, hiihto, metsästys, kalastus sekä opastetut retket.

Nunnasessa toimii kyläyhdistys.

NUNNASEN KYLÄ SIJAITSEE

Enontekiön kunnan itäosassa. Nunnasen naapurina on Enontekiöllä Peltovuoman kylä. Kittilän kunnan puolella lähin naapurikylä on Pulju. Kylän perimätieto kertoo, että kylä olisi saanut nimensä kylään aikanaan kulkeutuneesta nunnasta, mikä lienee tapahtunut 1400- luvulla. Nunnasen nimi tulee todennäköisimmin kuitenkin saamenkielen sanasta "njunni", joka tarkoittaa "nenä, nenäke". Kylä sijaitsee harjun nokalla, mikä erityisen selvästi näkyy idästä päin tultaessa. Kylä tuhoutui täysin sodan aikana ja sitä on jälleenrakennettu vuodesta 1945 lähtien.

Kyläalueeseen kuuluvat keskeisesti Vieltojärvi ja Venejärvi. Kylä voidaan jakaa kolmeen alueeseen: Venejärvenpäähän, Keskikylään ja Porotilojen alueeseen. Kylän lähialueen tuntumassa virtaavat Ylijoki ja Käkkälöjoki, jotka molemmat ovat vanhastaan tärkeitä vesireittejä. Kylän elinkeinoista merkittävimmät ovat: poronhoito, metsästys, kalastus ja marjastus.

Kylän välittömässä läheisyydessä on runsaasti suoalueita, joilla ahkerasti mm. hillastetaan. Poronhoitoperinteet jatkuvat vahvasti kylässä.

Nunnanen on rauhallinen kylä luonnon siimeksessä ja sitä kautta käy kulku valtaville Puljun- ja Pöyrisjärven erämaa-alueille. Nunnasentie yhdistää kylän myös Kittilään ja sitä myötä myös lentoasemaan, joten Nunnanen on monella tapaa mielenkiintoisella paikalla. Kylä on yhteisöllinen ja tarjoaa viihtyisän paikan nauttia Lapin luonnosta niin matkaajalle kuin asukkaalle.

VUONTISJÄRVI

Vuontisjärven kylä tunnetaan tarinoista sekä luovista ja sisukkaista ihmisistä. Kylä on täynnä tapahtumia ja dramaattisiakin käännteitä. Yhtenä tarinana on Rovnan Nikun surullisen kuuluisa järvenlasku 1800-luvulla, jonka seurauksena joen uoma vaihtoi paikkaa. Tästä Vuontisjärvi sai nykyisen muotonsa. Vuontisjärven kyläläiset ovat tunnettuja laulu- ja soittotaidoistaan. Musisoinnin lisäksi he hallitsevat tapahtumien ja tunnelmien luomisen. Joulunaikaan kylää valaisevat kuniit jäälyhdyt ja juhannusta juhliitaan rantakalaillan merkeissä. Vuontisjärven kylää et voi ohittaa. Sen tarinat ja tunnelma on koettava.

SIJAINTI

Vuontisjärvi sijaitsee Enontekiön kunnan itäpuolella noin 18 km päässä Hetan kylästä.

ASUKASLUKU

Noin 110

NÄHTÄVYYDET

Hietamalla:

Kasvupeitteetön hiekkamalla, joka hallitsee kylämaisemaa

Raaskaltio:

Viimeisten noitien kastepaikka

Talvodus:

Poroerotuspaikka

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Majoituspalveluita, käsityömyymälä sekä ohjelmapalveluita.

Vuontisjärven Viima ja muut yhdistykset järjestävät kylällä kylätoimintaa mm. YK:n päivänä rauhanmarssi, juhannuksena rantakalailtaa sekä muita erilaisia kyläiltoja.

ENONTEKIÖN VUONTISJÄRVI ON

noin 110 asukkaan kylä, joka sijaitsee samannimisen järven rannalla, Hetasta parikymmentä kilometriä itään. Vuontisjärvi tuli tunnetuksi "Rovnan Nikun" ansiosta vuonna 1861. Kyseinen Niku päätti kaivaa järven alapuolella oleville niityilleen ojan, koska jänkä ei tuottanut samalla tavalla heinää kuin joenvarsiniityt. Teko epäonnistui, koska järven vesi näin saatuaan uuden lasku-uoman murtautui valloilleen, ja Vuontisjärven pinta laski yli kuusi metriä. Vesi vei mennessään paljon hiekkamaata sekä useita niitty latoja ja ikihonkia. Tapahtuma puhutti kyläläisiä pitkään ja oli suuri menetys kalastuksesta ja viljelystä elävälle kylälle.

Vuontisjärven kylä on kautta aikojen ollut tyypillistä enontekiöläistä luon- taistalousaluetta. Karjanhoidon lisäksi siellä on harjoitettu kalastusta ja talvisin riekonpyyntiä, jolle kylän pohjoispuolella alkavat erämaat tarjoavat edelleenkin hyvät puitteet. Kylän laitamilla on joitakin porotiloja, ne kertovat yhdestä Enontekiön tärkeimmän elinkeinon, poronhoidon merkityksestä.

Lapin sota tuhosi Vuontisjärven kylän kokonaan, joten vanhaa rakennusperinnettä ei ole enää jäljellä. Kylä muodostuu sodanjälkeisten puolitois- takerroksisten talojen pihapiireistä ja niiden väliin jäävistä hoidetuista viljelysaukeista. Osa nykyisistä tiloista sijaitsee entisen järven pohjalla. Uusi, matala rakentaminen on sijoittunut metsäsarakeisiin tai vanhojen pihapiirien yhteyteen, joten kyläkuva on säilynyt yhtenäisenä.

Kyläraitilta on upeat näkymät Ounas-Pallastuntureille. Huolimatta suhteellisen nuoresta rakennuskannasta on Vuontisjärvellä ollut asutusta jo pitkään. Peurunkuopat Kurkkiorovalla, vanhan joen lähellä, viittaavat kivi- kautisiin pyyntitapoihin. Kylästä on myös löydetty vanhoja saamelaiden asuinpaikkoja.

Vuontisjärvi on kuntakeskuksen vieressä sijaitseva eloisa ja yhteisöllinen kylä, jonka maisemat ovat lukeutuvat Lapin kauneimpiin. Kylästä on alle vartin matka kuntakeskuksen palvelujen ääreen.

HETTA

SIJAINTI

Enontekiön kirkonkylä Hetta sijaitsee Ounasjärven tuntumassa noin 27 km päässä Palojoensuun risteyksestä VT 21:n varrelta.

ASUKASLUKU

Noin 630

NÄHTÄVYYDET

Hetasta lähtee Pallas-Ounastunturin kansallispuiston läpi kulkeva vaellus- ja hiihtoreitti ja lukuisat muut eri pituiset talvi- ja kesämaastoreitit – ja kylämaiseen olennaisesti kuuluva Pyhäkero, Ounastunturin ensimmäinen korkea huippu. Hetan sijainti Ounasjärven rannalla takaa myös hyvät mahdollisuudet mm. melonnan, soudun ym. vesiuheilun harrastajille. Hetan keskeisimmät nähtävyydet ovat Tunturi-Lapin luontokeskus, Hetan kirkko, kotiseutumuseon näyttelyt (avoinna kesäisin), Jyppyrävaara luontopolkuineen, laskettelurinteineen sekä frisbeegolfratoineen.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Hetassa sijaitsee suurin osa kunnan palveluista. Hetassa on peruskoulun lisäksi lukio. Kylästä löytyy myös Saamelaisalueen koulutuskeskuksen sekä Revontuliopiston järjestämää kurssitoimintaa. Hetassa sijaitsevat myös julkiset palvelut sekä Metsähallituksen toimipisteet. Palveluelinkeinot muodostavatkin Hetan keskeisimmän elinkeinohaaran. Kylässä on myös runsaasti matkailupalvelutoimintaa. Hotellit, perinteiset majatalot, lomakylät hyvin varustettuine mökkeineen, tasokkaat yksittäiset mökit, ja leirintäalue takaavat sen, että jokaiseen makuun sopivaa majoitusta löytyy. Hetassa on kyläyhdistys.

Jo aikoja sitten veti Hetta ihmisiä puoleensa. Tällä paikalla on nimittäin asuttu jo kivikaudelta lähtien. Kautiin Ounasjärven rannalla oleva pieni kylä on nykyään Enontekiön keskus. Nimensä mukaisesti Hetta on jopa pakkasten paukuessa lämpöä ja elämää täynnä. Tässä kylässä ihmiset ovat nimittäin aina lämpimiä, ja vieraat otetaan vastaan sen mukaisesti. Nykyään kylässä juhli-taan myös Väärtipäivien merkeissä. Väärti muistuttaa siitä, että jokainen kyläläinen ja vieras on täällä väärti, kohtaamisen arvoinen. Aina on aikaa tarinalle. Ounastunturi suojelee Hettaa ja sen ihmisiä. Pieni pulmukainen laulaa tunturin rinteillä ja kertoo tarinaa siitä, miten Hetan luontoreiteillä pääset kulkemaan aitoon Lapin luonnon lumoon. Hetta valloittaa lämpimällä pienen kylän karismallaan.

HETAN KYLÄN ALUEELTA on löydetty jäännöksiä aina kivikaudelta saakka. Alueella elettiin aluksi metsästyksestä ja kalastuksesta. 1600-luvun loppupuolelta lähtien suurporonhoito levisi Enontekiön alueelle. Aluetta jo aiemmin asuttaneet saamelaiset eivät perustaneet kiinteitä asumuksia tuolloin, vaan liikkuiivat vuoden kierron mukaan pyyntialueilta toiselle. Porosaamelaiset paimensivat porojaan ja muuttivat niiden mukana jutasivat Hetan alueen havumetsävyöhykkeeltä aina Pohjoisen Jäämeren rannoille asti.

Aikaisimpien kirjallisten dokumenttien mukaan ensimmäiset uudistilaiset asettuivat Ounasjärven rantaan 1600- ja 1700-lukujen vaihteessa. Kylän nimi yhdistetään Ylitornion Hietaniemestä vuonna 1697 tulleeseen uudisasukkaaseen Heikki Heikinpoikaan. Nimi lienee syntynyt lyhenty-mällä Hietaniemi -sanasta. 1800-luvulla tehtiin päätös kirkon siirtämisestä Palojoensuusta Hettaan.

Uudisasukkaat harjoittivat pienimuotoisen maatalouden lisäksi kalastusta ja metsästystä sekä omaksuivat myös jossakin määrin poronhoidon saamelaisilta, jotka viettivät talvet tällä alueella. Hetasta kulki tärkeä kauppareitti Palojoen ja Koutokeinon kautta Altan Bossekoppaan. Toinen tärkeä kulkureitti kulki Palojoensuun kautta aina Tornioon ja Kilpisjärvelle asti. Matka taitettiin veneellä ensin Muotkajärvelle ja siitä muotkien oja ja maakannasta pitkin väylälle saakka. Maantie Muoniosta Palojoensuun kautta Hettaan valmistui v. 1906-07. Samoihin aikoihin perustettiin ensimmäinen kauppa Hettaan.

Tunnettu Eläinlääkäri ja kirjailija Yrjö Kokko rakensi itselleen talon Hettaan vuonna 1952. Ungelontorpaksi nimetty talo sijaitsee Ounasjärven erka-nevalla Ungelonniemellä. Torpassaan hän ammensi tarinoita kirjoihinsa Enontekiöstä.

Nykyään Hetta on eloisa kuntakeskus, jota elävöittää mm. Hetta-Pallas-reitti, erinomaiset ulkoharrastamisen mahdollisuudet ympäri vuoden sekä matkailijat vastaanottavat asukkaat. Kattavat palvelut ja Ounasjärven ja Ounastunturin tarjoamat maisemat kutsuvat myös monet muuttamaan pohjoisten erämaiden siimekseen.

LEPPÄJÄRVI

Omatoimiset leppäjärveläiset ovat tehneet kylästään vireän ja elinvoimaisen. Laakea tunturimaisema avautuu silmien eteen ja kutsuu vieraan kylään, jossa on aina kalastettu, marjastettu ja hoidettu poroja. Leppäjärveläiset ovat tunnettuja kädentaidoistaan. Jos tarvitset uuden veneen tai reen, täältä sen löydät. Kylä on tunnettu myös parantajastaan Mattilan Äijästä. Tarinan mukaan hänen ansiotaan oli kylän pelastuminen Lapin sodan tuholta. Siksi Leppäjärvellä pääseeikin näkemään vanhaa perinteistä asutusta. Vaella Leppäjärven avarassa maisemassa ja anna kylän parantaa!

SIJAINTI

Leppäjärvi sijaitsee noin 19 km päässä Hetan kylästä Norjaan päin kääntyvää Ruijantietä pohjoiseen päin.

ASUKASLUKU

Noin 125

NÄHTÄVYYDET

Liankivaara:

Kylän kupeessa, upeat näkymät

Mäntymetsän pohjoisraja:

Presidentti Martti Ahtisaaren naulaama opastaulu TVL:n levikkeellä, kylän pohjoispuolella.

Leppäjärvi – Kultima-reitti

Reitti on noin 25 km pitkä vanha postipolku. Reitti on osin merkitty kilometripillillä. Reitti on enimmäkseen kuivaa jäkäläkangasta, mutta paikoitellen löytyy myös kosteikkoa, joiden yli ei mene pitkoksia. Reitin varrelta noin 1 km pohjoiseen sijaitsee myös kaunis kirkasvetinen Pahtajärvi kallioseinämien ympäröimänä.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Leppäjärven kylällä on majoituspalveluita. Leppäjärvellä on oma kyläyhdistys.

LEPPÄJÄRVEN KYLÄ SIJAITSEE

Liiankivaaran äärellä Leppäjärven ympärillä Hetta-Koutokeino maantien varrella, noin 19 kilometriä Hetasta pohjoiseen. Leppäjärven ympäristössä on laajoja lentohiekkakenttiä. Kylän paikkeilla kulkee mäntymetsän ja samalla myös havupuuvyöhykkeemme pohjoisraja. Leppäjärven kylä säilyi kokonaisuudessaan Lapinsodan tuhoilta. Paikalliset ihmiset uskoivat, että kylän noita Alamattila suojeli kylää viholliselta.

Kylän ensimmäinen tila, Leppärova, perustettiin 21.9.1762. Suonttavaaraan Palojoensuusta tullut Olof Olofinpoika Kihlanki puolisonsa Regina Heikintyttären kanssa asettuivat asumaan uudistustilallisina Leppäjärvelle ja muuttivat sukunimensä myös Leppäjärveksi. Asuinpaikka tunnetaan nykyisin nimellä Vanha Törmä.

Historiankirjoihin Leppäjärvi on päässyt monien muidenkin kylien tavoin vuonna 1799 italialaisen lakimiehen Giuseppe Acerbin sekä ruotsalaisen sotilaan ja valtiomiehen Anders Fredrik Skjöldebrandin vierailtua kylässä matkallaan Nordkappiin. Molemmat kirjoittivat kirjan matkastaan.

Elinkeinona porotalous on nuori tulokas: vasta 1960–1970 luvulla aloitettiin nykyisen kaltainen poronhoito. Yleisesti poroja oli käytetty ns. jutoporoina eli härkäporoina vedätykseen. Varsinaisesti elettiin karjataloudesta: parhaimmillaan saattoi navetassa olla 18 nautaelävää. Karjana käytettiin Lapin lehmää, jonka EU on tunnustanut alkuperäiskarjaksi.

Matkan Leppäjärveltä kuntakeskukseen taittaa autolla alle vartissa. Leppäjärvi sijaitsee myös Norjaan kulkevan vilkkaan reitin varrella, mikä elävöittää kylän ja tarjoaa mahdollisuuksia elinkeinoille. Leppäjärvi on kaunis kylä ja erinomaisella paikalla, mikä tekeekin siitä hyvän valinnan matkustajalle ja muuttajalle.

PALOJÄRVI

Palojärven kylässä on avaruutta ja tilan tuntua. Kylä tunnetaan porojen lisäksi muikuista. Kylän eteläpäästä löydät saamelaisten vanhan kesäpaikan, jossa vieläkin näkyvät tulisijat ja kotapaikat. Nykyajan keskuksena kylässä toimii Galdotieva, josta saat niin kahvia, ruokaa, bensaa kuin katon yöksi pään päällekin. Palojärveläiset ovat ystävällisiä. He ohjaavat sinut mielellään katsomaan kauneinta näkymää: korkean mellan päältä avautuvaa upeaa kylämaisemaa järven takana.

SIJAINTI

Palojärvi sijaitsee noin 26 km päässä Hetasta Norjaan päin kulkevan Ruijantien varrella.

NÄHTÄVYYDET

Palojärvi

Palojärven rannalla löytyy upeat hiekkamaat

Palojärvi – Salvasjärvi-reitti

Reitti on kylälaisten sekä Salvasjärven kesätupien välinen noin 20 km pitkä kulkureitti. Reitti kulkee osittain Norjan puolella, joten rajanylitykseen soveltuvat säädökset on otettava huomioon. Reittiä voi kulkea myös maastopyörällä, joskin maaston korkeuserojen ja soiden vuoksi reitti on vaativa.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Huoltoasema, ravintola, matkamuistomyymälä, kauppa, majoituspalveluita rantasaunalla sekä sähköauton latauspiste.

Palojärvellä on kyläyhdistys.

HAVUMETSÄRAJAN POHJOISPUOLELLA

12 km Norjan rajalta sijaitseva kylä Enontekiö-Koutokeino tien varressa noin 26 kilometriä Hetasta pohjoiseen. Palojärvi on ollut perinteistä saamelaisten asuttamaa aluetta jo pitkään ennen kiinteän asutuksen rakentamista alueelle. Kylässä on ollut kiinteää asutusta 1800-luvulta lähtien, joihin aikoihin tutkimusmatkailijat Acerbi ja Skjöldebrandkin ovat kylässä vierailleet.

Suurimmat elinkeinot kylässä ovat olleet luontaiselinkeinot sekä poronhoito, joita vielä nykyisinkin merkittävästi harjoitetaan. Kylän elinkeinoina on myös ollut mm. karjanhoito. Taloissa oli muutamia lehmiä, joista kuitenkin 60-luvun loppupuolella luovuttiin. Kylässä on pitkät perinteet käsityöstä, kuten mm. saamelaisvaatteiden valmistamisesta.

Palojärven eteläpäässä on saamelaisten vanha kesäpaikka, jossa vieläkin näkyvät tulisijat ja kotapaikat. Salvasjärvellä on vanha porojen erottelu- paikka, maantien varteen on rakennettu uusi. Sota ei myöskään koskettanut Palojärven kylää, koska saksalaiset perääntyivät Näkkälän kautta suoraan Koutokeinoon.

Hetta-Koutokeino tie valmistui 1960-luvun alkupuolella.

Kylän asutus sijaitsee Palojärven länsirannalla. Järvi jäätyy luisteluvahvuuteen jo usein alkutalvesta. Palojärvestä sijaitsee rajavartiostolaitoksen entinen rakennus Galdotievan vieressä. 10 kilometriä Palojärvestä Norjaan suuntaan sijaitsee Kivilompolon tulliasema.

Palojärvi on maisemaltaan erityislaatuinen. Avarassa maastossa on matalaa koivikkoa, järvimaisemaa ja kumpuilevia vaaroja, joissa silmä lepää. Kylä on erinomainen paikka pysähtyä kahville tai vaikkapa jäädä pidemmäksi aikaa.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

NARTTELI

Nartteli on vesistöjen ympäröimä kylä. Narttelijärvet eli pikku Nartteli on maantien lähellä, Narttelijoki välissä ja iso Nartteli sitten jo vähän kauempana. Kylässä pääset kokemaan havupuurajan pohjoispuolta, kasvillisuus on niukkaa jäkäläkangasta. Sellaista mistä porokin saa jo vähän etsiä suupalaa. Täällä entisajan poromiehet ja poronaiset kesäisin kävellen ja talvisin hiihtäen tai poroilla kulkien pysähtyivät tulistelemaan, ruokailemaan ja lepäämään. Narttelin kylä kutsuu sinut porojen reiteille kulkemaan ja kuuntelemaan metsän ääniä.

SIJAINTI

Nartteli sijaitsee noin 32 km päässä Hetasta Näkkäläntien varrella.

NÄHTÄVYYDET

Järvikäisenharju ja siitä avautuvat upeat maisemat.

NARTTELIN KYLÄ SIJAITSEE noin viiden kilometrin päässä Palojärven kylästä. Palojärveltä Näkkälään kulkevan pikitien varrella, ja Narttelista Näkkälään on vielä matkaa 10 km. Narttelin kohdalla avautuvat huiman kauniit maisemat ja siltä kohdalta näkyy lähes 10 kilometrin päähän useat tunturit, järvet ym. Sekä lähempänä keskeisellä paikalla myös Narttelijärvet eli pikku Nartteli maantien lähellä, ja Narttelijoki välissä ja Iso Nartteli kauempana. Nartteli sijaitsee havupuurajan pohjoispuolella, ja kasvillisuus onkin niukkaa jäkäläkangasta.

Kuten jo ennen vanhaan, Nartteli on tärkeää Poronhoitoaluetta, jossa jo entisaikaan ihmiset kesäisin kävellen ja talvisin hiihtäen ja poroilla kulkien pysähtyivät tulistelemaan, ruokailemaan ja lepäämään. Vanhat poromiehet kertovatkin, että Nartteli on heille hyvin tuttu yöpymispaikka: "kyllä Narttelissa onkin nukuttu monet yöt, jo paljon ennen kuin sinne taloja on rakennettu!" He asuivat kodassa ja laavussa. Niiltä ajoilta Narttelissa näkyikin vielä vanhojen tulisijojen paikkoja.

Narttelin harjut ovat vanhemman polven saamelaisille Snärtel'ina hyvin tuttua seutua, - se on saamenkieltä, tarkoittaa suomeksi sotkalintua. Nartteli onkin hyvin linturikasta aluetta, niin kesäisinkin kuin talvisinkin. Narttelissa on korkean sijaintinsa vuoksi yleensä talvisin aina useampi aste lauhempaa kuin sen ympärillä olevissa Palojärven, Näkkälän ja Lepäjärven kylissä, joskus jopa 5-10 astetta. Ja siksi se onkin eteenkin talvi linnuille, riekaille ja lapin tiäisille kuten muillekin linnuille suotuisaa aluetta. Suomen kielellä paikkaa kutsuttiin aikaisemmin myös Järvikäisenharjuksi. Sen nimen komea, korkea harju sijaitseekin kylän Näkkälän puoleisessa päässä.

Narttelin kylän kohdalla tekee mieli hidastaa, eikä pelkästään tien mutkittelemisen takia vaan lisäksi maiseman, jonka kumpuileva, järvien laikuttama maasto vangitsee katseen.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

NÄKKÄLÄ

Perinteinen saamelaiskylä Näkkälä odottaa sinua tien päässä. Sen alkuperäiset elinkeinot poronhoito sekä kalastus ovat pysyneet vahvoina nykypäivään asti. Näkkälä onkin yhä edelleen paikka, jossa pääset tutustumaan alkuperäiseen luontaistalouteen. Kylässä sijaitsee myös vanha pyhä paikka eli Näkkälän oma seitakivi. Näkkälästä pääset myös Pöyrisjärven erämaahan. Avaraa maisemaa kaunistaa valtava Pöyrisjärvi, jonka rannalta lähtee reitti aina Kalmakaltiolle asti. Näkkälästä kulkee Hettaan myös vanha postipolku, jota pitkin voit nykyään myös pyöräillä ja nauttia pohjoisen tuulesta ja maisemista.

SIJAINTI

Näkkälän Kylään pääsee ajamalla päällystettyä tietä Palojärveltä noin 10 kilometriä itään.

NÄHTÄVYYDET

Näkkälän seita:

Vanha palvospaikka Näkkäläjärven rannalla.

Pöyrisjärvi:

Katajaiset hiekkadyynit ja Pöyrisjärven upeat hiekkarannat.

Hetta-Näkkälä postipolku:

Hetasta Näkkälään kulkevan postipolun varrella on taukotupa ja se on esimerkiksi maastopyöräilijöiden suosiossa.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Näkkälän kylästä löytyy majoituspalveluita, ohjelmapalveluita/safaripalvelut sekä kuljetuspalveluita

Näkkälässä toimii kyläyhdistys.

NÄKKÄLÄ ON OUNASJOKEEN

laskevan Näkkäläjoen latvoilla sijaitseva saamelaisperheiden asuttama kylä johon vuonna 1973 alettiin rakentamaan kiinteää asutusta. Kylän talot on rakennettu pääosin Syväjärveen työntyvälle niemekkeelle. Kumpuilevassa maastossa sijaitsevia asumuksia ympäröivät niityt ja perunamaat. Kylän ympäristössä on nähtävillä vanhoja peurojen pyyntikuoppia.

Näkkälästä vie vanha polkutie Hetan kirkolle ja maastoura Pöyrisjärven kesätuville. Kylän kautta kulki ennen paljon käytetty kauppa- ja talvitie Enontekiöltä Koutokeinon ja edelleen Altan markkinapaikkaan Jäämeren rannalle. Kylän edustalla, Näkkäläjärven rannalla, on noin 3,5 metriä korkea kivilohkare, joka perimätiedon mukaan on ollut ja on edelleen saamelaisten seita- eli uhrikivi.

Näkkälässä on jonkin verran vanhaa rakennuskantaa mm. Aittaniemessä, Syynitievassa ja Niemelässä. Näkkälässä asuttiin myös perinteisissä kota-asutuksissa verrattain kauan muihin kyliin nähden.

Näkkälän kautta kulkee reitti Pöyrisjärven kansallispuiston upeisiin maisemiin, joiden läpi voi vaeltaa Kalmakaltiolle saakka.

Monille kylä sijaitsee etappina retkeillessä vanhaa postipolkua myöten Hetasta tai lähtöpisteenä patikalle Pöyrisjärven erämaa-alueelle. Toisille kylä on paikka, jonka luonto tarjoaa elinkeinon ja paikan rauhoittua sekä yhteisön ja kodin.

SIJAINTI

Muotkajärvi sijaitsee noin 15 km päässä Hetasta.

NÄHTÄVYYDET

Muotkajärven kylässä sijaitsee lintutorni Sotkajärven rannalla, joka onkin erinomainen paikka erilaisten Lapin lintujen bongailuun. Lintutorni on helposti saavutettava puista kulkureittiä pitkin ja ennen lintutornille lähtevää polkua sijaitsee erillisellä levikkeellä myös penkit, pöydät sekä tulisija jossa voi valmistaa ruokaa ja mahdollistaa lintujen bongailamisen pidemmäksi aikaa. Muotkajärvellä sijaitsee metsähallituksen päiväupa.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Muotkajärven alueelta löytyy vuokramajoitusta. Muotkajärvellä toimii Muotkajärven kylätoimikunta.

SUONTTAJÄRVI

Suonttajärvi on saanut nimensä Palojoen varrella sijainneen vanhan Suonttavaaran, entisajan merkittävän lapinkylän, mukaan. Nyt kylä on hiljainen. Sen metsissä ja järven rannalla voit silti vielä aistia menneet ajat.

SUONTTAJÄRVI ON Palojoen varrella sijaitseva vanha lapinkylä, jonka paikoilla sijainnut Suonttavaaran lapinkylä on ollut muinoin merkittävässä asemassa kyläkeskuksena, kun Enontekiö oli jaettuna Rounalan, Suonttavaaran ja Peltojärven lapinkyläin. Enää siellä ei ole vakituista asutusta, eikä autotietäkään kylään vie. Suonttajärveen kuljetaan Palojoensuusta ja Muotkajärveltä lähtevien mönkijällä sekä jalan kuljettavien reittien myötä.

MUOTKAJÄRVI

Muotkajärven kylä on nimensä mukaisesti tunnettu muotkimisestä. Kun koskessa tulee kohta, jota et vettä myöten voi jatkaa, tulee se maata myöten muotkien ohittaa. Muotkajärvi on erinomainen läpikulkureitti, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö Muotkajärvelle kannattaisi jäädä pidemmäksi aikaa. Tämä reittien risteymä on rauhallinen pieni järvenrantakylä, jota ympäröivät laajat metsät, tunturit, suot, järvet ja joet. Metsien lintujen matkassa pääset luontoon virkistymään. Lintuja voit tiiraila myös kylän omasta Sotkajärven lintutornista. Lopeta siis hyvä ihminen hötkyily ja hengähdä hetki kanssamme Muotkajärven rauhassa, lintujen laulaessa.

MUOTKAJÄRVEN KYLÄ ON Hetantien varrella ja sen erityispiirteinä on suuri Muotkajärvi, jonka läheisyyteen asutus paljolti keskittyy sekä toisella puolella tietä kunnan lentokenttä. Muotkajärven nimitys tulee saamenkielisestä sanasta muotkut, joka tarkoittaa veneen vetämistä vesistöstä toiseen. Kylä on vanha porotalouden paikka, jonka asukkaat ovat jutaneet Pöyrisjärvellä.

Muotkajärveltä lähtee postipolku Suonttajärvelle, joka myös yhdistyy Kultima-Leppäjärvi-postipolun kanssa. Postipolku, lukuisat järvet ja laajat metsät tarjoavat hyvät harrastusmahdollisuuden alueen kauniissa luonnossa. Keskeinen sijainti kuntakeskuksen, Norjantien liittymän sekä Käsvärrentien liittymän välissä tekee Muotkajärvestä myös houkuttelevan asuinpaikan.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

SIJAINTI

Palojoensuu sijaitsee valtatie 21:n varrella noin 17 km jälkeen saavuttaessa Enontekiölle ja Hettaan siitä on matkaa noin 26 km. Vähäniva on noin 9 km päässä Palojoensuusta valtatie 21:stä suoraan kulkiessa.

NÄHTÄVYYDET

Muistomerkki:

Enontekiön neljännen kirkon muistomerkki.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Palojoensuun alueella sijaitsee majoituspalveluita, safaripalveluita, verhoomo, puusepäntiike, siivouspalveluita sekä hierontapalveluita. Palojoensuussa on aktiivinen kyläyhdistys.

PALOJOENSUU

Palojoensuu on nimensä mukaisesti täynnä tekemisen paloa. Aikoinaan 1800-luvulla, kun Markkinan kirkko purettiin, sen hirret uitettiin ja laskettiin väylää pitkin alas. Hirsien matka jatkui aina Palojoensuun kylän rantaan. Kirkko rakennettiin paikan päälle ja Palojoensuun kylä toimi kirkonkylänä vuoteen 1856 asti. Kylä on niin teiden kuin jokien risteyspaikka. Kyläläiset ovat tunnettuja siitä, että he ovat hereillä jo ennen kuin kukko laulaa. Iltaisin voit kävellä Palojoensuun sillalle ihailemaan jokea molempiin suuntiin. Täällä sydämeen syttyy uutta intohimoa, uusia ideoita ja tekemisen tahtoa.

PALOJOENSUU SIJAITSEE Suomineidon kainalossa, Muonionjoen ja Palojoen, varrella. Kylä rajoittuu ruotsin rajaan lännessä. Hettaan, Enontekiön kuntakeskukseen, kylästä on matkaa 26 km. Palojoensuun kylän ympäristö on hyvin vaihteleva. Ympäriällä on vaaroja, jokia, suoalueita, pieniä järviä ja peltoja. Kuten suurin osa Enontekiön kylistä, myös Palojoensuun kylä tuhoutui kokonaan sodassa. Palojoensuu oli eräs Lapin sodan 1944-45 loppuvaiheen taistelupaikkoja.

Palojoensuusta alkaa nk. "Neljän Tuulen Tie". Nimen tielle on antanut kirjailija Yrjö Kokko vuonna 1947. Tie oli osittain maantienä olemassa jo vuonna 1939. Reitti itsessään on ikivanhaa talvitietä Palojoensuu - Kaarresuvanto - Kilpisjärvi - Jäämeri Norjan Skibotnissa eli Jyykeänperä. Tie tunnetaan myös nimellä Revontulentie.

Enontekiön neljäs kirkko sijaitsi Palojoensuussa v. 1827 - 1856, kunnes se Hettaan tehdyn uuden kirkon vuoksi purettiin. Vanhan kirkon paikalle on sijoitettu muistomerkki ja vanhalla kirkon paikalla pidetään myös kesäisin jumalanpalveluksia.

Palojoensuun kaunis kylämiljö, vaaramaisema ja joet houkuttelevat yöpymään kylässä. Eloisa kyläyhteisö, yhdessä tekemisen henki, kylätapahumat sekä sijainti Enontekiön ja Muonion kuntakeskusten välissä taas houkuttelee valitsemaan Palojoensuun kodiksi.

VÄHÄNIVA

Vähäniva on metsänvartijan perustama kylä. Metsänvartijuus periytyi seuraavallekin polvelle ja sitä seuraava polvi jatkoi poliisina. Tämä sukupolvien ketju on kylässä läsnä. Niva tarkoittaa nopeasti virtaavaa joen kohtaa. Vähäniva saattaakin olla juuri se kohta, jossa joki hidastaa. Täällä jokien ja metsien kylässä sinäkin voit ottaa vähän hitaammin ja nauttia pohjoisten metsien taista.

VÄHÄNIVA SIJAITSEE Muonionjoen varressa Tapokosken niskassa. Kylässä on tällä hetkellä muutamia taloja, joista osa on vapaa-ajan käytössä. Kylässä on jonkin verran kesannolla olevia vainioita. Ympäristö on kumpuilevaa harjumaisemaa ja laajoja suoalueita.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

SONKAMUOTKA

Sonkamuotka tunnetaan "Enontekiön porttina" ja ennen muinoin se toimikin myös Lapin rajana. Se on eteläinen rajakylä, jossa matkajat tulevat ensimmäisten palvelujen ääreen. Kyläläiset ovat tulleet tunnetuksi yrittäjähenkisyydestään. Eräs yrittäjä aloitti tuomalla myyntitavarat tienvarteen maitokärryillä 1960-luvulla. Täällä matkailija pääseeikin yhä edelleen nauttimaan sonkamuotkalaisten yrittäjien palveluista molemmiin puolin tietä. Tervetuloa siis Sonkamuotkaan. Täällä kohdataan kulkijat suurella sydämellä.

SONKAMUOTKA ON PITKÄÄN ollut ohikulkijoilla elinkeinoaan rakentanut yrityskylä, jossa tällä hetkellä alueella toimii majoitusyrittystä, kahvilaa sekä matkamuistomyymälää. Eräsikin paikalla oleva yritys on aloittanut myynnin jo 1968 tuomalla myyntitavarat tienvarteen maitokärryillä.

Sonkamuotka toimiikin "Enontekiön porttina", eteläisenä rajakylänä, josta matkajat tulevat ensimmäisten palvelujen ääreen. Läpikulkutien lisäksi erinomaiset reittiyhteydet väylälle ja Victoria-reitille. Sonkamuotkan kohdalla menee Ruotsin vallan alaisena käytetty Lapin raja ja siellä sijaitsee Lapin sodalta säilyneitä rakennuksia.

Sonkamuotka on edelleen vilkas Enontekiön portti, johon matkajat pysähtyvät myymälöihin, kahville ja syömään. Palvelujen lisäksi sijainti kunnan rajalla Käsivarrentien varrella, rajajoen, eli väylän rannassa on myös hyvä paikka asua.

ÄIJÄJOKI & SAIVOMUOTKA

SONKAMUOTKASTA 6 KM PÄÄSSÄ pohjoisessa sijaitsee Äijäjoen kylä, jonka tunnettuina maamerkkeinä ovat Äijäjärvistä väylään laskeva mutkitteleva Äijäjoki sekä Äijäjoen hietaiset harjut.

Saivomuotkaan kääntyy Sonkamuotkasta noin 6 km pituinen tie. Saivomuotkalla on samanniminen kaksoiskylä Ruotsin puolella. Nykyään Saivomuotka on vapaa-ajan asukkaiden suosima kylä mm. väylän varteen avautuvien maisemien ansiosta.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

SIJAINTI

Sonkamuotka on ensimmäinen kylä Enontekiölle saapuesssa valtatie 21:stä kulkiessa. Hettaan on Sonkamuotkasta noin 44 km. Äijäjoelta Hettaan on noin 40 km ja Saivomuotkasta Hettaan on noin 49 km

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Alueelta löytyy majoituspalveluita, kahvioita, myymälöitä, välinevuokrapalveluita sekä ravintola.

KULTIMA

Keskellä Kultiman kylää on postilaatikkorivi yksinäisen männyn juurella. Tätä valaisee yksi katuvalo, jota kylä kutsuu ”Kultiman valopilkuksi”. Tästä valopilkusta kylässä halutaan pitää kiinni. Kultima kylänä on itsekin kuin pieni yllättävä valopilkku erämaan sydämessä. Kultimassa on säilynyt vanhoja rakennuksia. Vanhaa metsäpolkua seuraamalla pääset, vaikka Leppäjärven kylään. Jotain kultaisen suloista tässä pikkuisessa Kultiman kylässä onkin. Jo ensimmäinen Kultimaan tullut asukaskin tokaisi: ”Tämähän on oikea kultamaa!”

TARVANTOJOEN LAAKSOSSA sijaitseva Kultiman pieni kylä sopeutuu maisemallisesti hyvin kumpuilevaan, pikkujärvien elävöittämään maastoon. Perinteistä rakennuskantaa on säilynyt kylässä. Kultimassa on harjoitettu poronhoitoa pitkään ja se pitää kylää edelleenkin elinvoimaisena ja sen merkitys Palojärven kylän sekä Erkunan siidan poronhoidolle ollut merkittävä. Kultiman kylästä lähtee vanha, käytöstä poistettu noin 18 kilometriä pitkä polkutie Leppäjärven kylään. Reitti on suurelta osin helppokulkuinen muutamaa suo- ja Palojoen ylitystä lukuun ottamatta. Se soveltuukin mainiosti maastopyörällä ajettavaksi tai ratsastettavaksi.

KUTTANEN

Kuttasen Kylä on kauniiden järvien ja jokien ympäröimä. Kyläläisen tunnistaa parhaiten siitä, että se on kalastamassa. Vieraillekin tarjotaan mahdollisuus unohtumattomaan kalaretkeen Kuttasen maisemissa. Alueella virtaa myös Muonionjoki, joka toimii kulkuväylänä sekä kyläläisille että vieraille. Tämä väylä yhdistää kaikki Käsivarren kylät. Jokien virroista ja kaloista voimansa ammentavat kuttaslaiset ovat yritteliästä väkeä. Täällä rakennetaan jopa teitä yhdessä. Tietä tai jokea pitkin saavut sinäkin mukavasti Kuttaseen. Talvisin pääset täältä jäätietä pitkin myös Ruotsin puoleiselle Kuttaisen kylälle.

KUTTANEN ON SUOMI-NEIDON kainalossa sijaitseva aktiivinen ja yritteliäs kylä, jossa on aina puhallettu yhteen hiileen. Joen toisella rannalla sijaitsee Ruotsin puolella Kuttaisen kylä, jossa on mm. kauppa joka toimii myös kuttaslaisten lähikauppana, koulu ja urheiluhalli. Perimätiedon mukaan Ylitornion Haapakylästä kotoisin ollut Pekka Antinpoika Kuttainen saapui nykyisen Kuttaisen kylän paikoille – Tullinkisuvantoon – jo vuonna 1650. Talvella kylätoimikuntien rakentama jäätie yhdistää kylät toisiinsa.

Sota-aikana saksalaiset polttivat suurimman osan Lappia maan tasalle, myöskään Kuttasen kylään ei jäänyt yhtään taloa pystyyn. Sodan jälkeen taloja ja kyliä alettiin kuitenkin jälleenrakentaa. Kuttasen kyläänkin nousi pikkuhiljaa puolenkymmentä taloa, kauppa ja omat talonsa sekä metsänvartijalle että tullille. Koutokeinosta, Leppäjärvestä, Palojärvestä ja Hetasta kävi paljon ihmisiä kaupanteossa Ruotsin puolelle, mistä haettiin elintarvikkeita ja minne vietiin porotuotteita. Elantonsa paikalliset asukkaat saivat poronhoidosta, maataloudesta, käsitöistä sekä jobbauksesta, joka oli siihen aikaan yleistä.

Eloisa kyläyhteisö sekä sijainti väylän rannalla, käsivarrentien varrella tekevät kylästä myös hyvän paikan elää ja viihtyä.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

KULTIMA

68.4594°N, 22.9427°E

KUTTANEN

68.3873°N, 22.8432°E

SIJAINTI

Kuttasen kylä sijaitsee Muonionjoen varrella Enontekiön kunnan länsirajalla. Kylää halkoo valtatie 21, jota pitkin Kilpisjärvelle on matkaa 130 km.

Kultiman kylä sijaitsee 10 kilometriä koilliseen Kuttasen kylästä.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Kuttasen kylältä voit löytää ohjelmapalvelujen tarjoajia vaikkapa kalastusreissuille, majoituspalveluita sekä kahvila/ravintola. Kylästä löytyy myös porofarmi johon voi käydä tutustumassa. Talvisin kylältä kulkee väylän yli jääreitti Ruotsiin Kuttaisen puolelle. Kultimassa harjoitetaan perinteisten käsitöiden tekemistä. Kuttasessa toimii kyläyhdistys.

JATUNI

Jatunissa pääset istumaan jättiläisen selälle. Tästä Jatunin selästä on kylä myös saanut nimensä. Saattaa olla, että täällä jättiläiset ovat kautta aikain rakentaneet kiivistä ja puusta. Tästä merkinä lienee muun muassa vanha sortunut kivisilta, jonka jäänteistä on rakennettu Jatunin Tarha. Voi olla, että näiltä kylää asuttaneilta jätteiltä siirtyivät rakentamisen taidot kyläläisille. Ja niinpä Jatunin kylä onkin tullut tunnetuksi rakentajistaan, jotka ovat tehneet mitä taidokkaampia toteutuksia niin veneitä, rekiä kuin talojakin.

SIJAINTI

Jatuni sijaitsee noin 58 km päässä Hetasta, noin 7 km ennen Kaaresuvannon kylää valtatie 21:n varrella.

NÄHTÄVYYDET

Sven Pahajoen perustama Jatunin Tarha, jonne entinen sortunut ja purettu kivisilta nostettu lähelle, jossa erinomainen pysähdys- ja taukopaikka. Paikalla on myös taulu, josta voi lukea Jatunin tarinaa.

Muonionjoella parisataa metriä kylästä pohjoiseen sijaitsevat pahankivet, eli Jatunin jättiläisen jalat. Väylä lähes tukkeutuu tällä kohdalla. Pahankivillä on myös hiidenkirnu.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Jatunin kylässä toimii majoituspalveluita.

JATUNI, ”JÄTTILÄINEN”, on saanut nimensä paikallisen Jatuninselän mukaan. 1852 Norjan/Suomen rajan sulkemisen jälkeen haettiin alueelle tilaa ja kylä tuli perustetuksi. Jatunin kylän perustajina ovat olleet poronhoitajia ja rakentamisen osaajia, josta kyläläiset ovat saaneet paljon toimentuloaan nykypäivään saakka. Kylässä on aikojen saatossa rakennettu mm. rekiä, veneitä sekä ahkioita ja he ovat taitaneet hirsirakentamisen ja muuraamisen. Kylässä asuukin rakentamisen ammattilaisia ja rekiäkin tehdään edelleen.

Kylässä on asukkaita, mutta enemmän vapaa-ajanasukkaita sekä mökkilomailijoita. Muonionjoen Jatunin kohdalla olevasta koskesta nousee paljon lohta, mikä tekeekin Jatunista erinomaisen kohteen kalastajille. Jatuni sijaitsee Käsivarrentiellä, lähellä Karesuvannon palveluja. Mielenkiintoiset kylään kietoutuvat tarinat, joen ja soiden antimet sekä kaunis pohjoinen luonto tarjoavat asukkaillekin syyn jäädä.

SIJAINTI

Kaaresuvanto sijaitsee valtatie 21:n varrella noin 65 km päässä Hetan kylästä ja noin 109 km päässä Kilpisjärvestä.

ASUKASLUKU

Noin 270

NÄHTÄVYYDET

Kaaresuvannon kappeli

Kaaresuvannossa sijaitsee 1985 rakennettu kappeli, jossa pidetään jumalanpalveluksia noin kerran kuukaudessa.

Rajasilta

Suomen ja Ruotsin välinen rajasilta on erinomainen paikka ihastella Muonionjoen rajaväylää joka voi keväisin tulva-aikana nousta jopa sillan tuntumaan.

Reittejä

Kylältä voi nousta Lavivaaralle, josta on komeat näkymät Tarvantovaaran erämaahan. Reitti jatkuu Syväjärven autiotuvalle. Kaaresuvanto-Syväjärvi-reitti on noin 20 km pitkä ja helppokulkuinen. Polkua voi kulkea jalan tai maastopyörällä. Kylältä lähtee myös polku Sakkaravaaralle, jota pitkin talvisin ajetaan myös hiihtolatu.

Ruotsinpuolen Karesuandossa voit nähdä hienon vuonna 1905 rakennetun puukirkon sekä Laestadiuksen pirtin.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Kaaresuvannosta löytyvät hyvät palvelut: kylässä on tarjolla eräpalveluita, mökkimajoitusta, hotelli, autokorjaamo, hinauspalvelu, taksikuljetuksia, siivouspalvelua, huoltoasema-kahvila sekä matkamuistomyymälä.

Kaaresuvannossa on toiminnassa oleva kyläyhdistys Gaskkas ry.

KAARESUVANTO

Kaaresuvannon kylä elää rajalla. Suomen ja Ruotsin puolen olevat kylät ovat kuin joen erottamat kaksoset konsanaan. Leveä joki ja sen yli kulkeva silta on osa Kaaresuvannon luonnetta. Kylän historia on värikäs. Aikoinaan jobbarit toivat Ruotsista rajan yli Suomen puolelle muun muassa pontikkaa, tupakkia ja kahvia. Kylässä onkin edelleen oma jännittävä tunnelmansa. Kylä on ollut kaupan ja kohtaamisten keskittymä. Nykyään Kaaresuvanto on nimensä mukaisesti kuitenkin ennen kaikkea suvantopaikka, jossa pääset nauttimaan kylän virtaavasta ja kansainvälisestä tunnelmasta.

KAARESUVANTO ON Käsivarren Lappiin kuuluva kylä Muonionjoen rannalla, osittain Suomen ja osittain Ruotsin puolella (Karesuando), josta matkaa Kilpisjärvelle on 110 km ja Muonioon 88 km valtatie 21 pitkin. Kylät ovat kahden puolen rajajokea ja siltayhteys on ympärivuotinen (vuodesta 1980). Kylissä puhutaan suomen lisäksi ruotsia, saamea ja norjaa, joten ilmapiiri on kansainvälinen.

Kaaresuvannon läpi kulkee mäntyraja, joten alueella kasvaa pääasiassa koivumetsää, josta tunturikoivulla on merkittävä osuus. Ruotsin puolella oleva Kaarevaara antaa Kaaresuvannolle vaikuttavan taustan, jonka takaa aurinkokin tulee esille vasta tammikuun loppupuolella. Kaarevaaran päältä voi katsella Lapin erämaita ja tuntureita satojen kilometrien päähän. Kaaresuvannon lähialueeseen kuuluvat Suomen puolelta Kuttanen, Jatuni, Markkina, Vikkuri, Maunu, Luspa, Saarenpää ja Kelottijärvi. Ruotsin puolella Kuttainen, Paittasjärvi, Sudjavaara, Maunu, Mertajärvi ja Idivuoma.

Perimätiedon mukaan Matti Martinpoika, ja Niilo Niilonpoika Niva perustivat kylän ensimmäisinä vuonna 1673. Ihmiset elivät ennen yhdistelemällä eri elinkeinoja, kuten maataloutta, karjanhoitoa, poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä. Kaaresuvanto oli ennen tunnettu markkina ja kirkkopaikka. Jouluna ja pääsiäisenä koutokeinolaiset ja yliperäläiset kokoontuivat viettämään kirkkojuhlaa, joka kesti kerralla kaksikin viikkoa. Lapin sodassa saksalaiset polttivat Suomen puolen Kaaresuvannon maan tasalle vetäytyessään kohti Jäämerta. Kylä on rakennettu sodan jälkeisille raunioille.

Kaaresuvannossa on vuosisatojen ajan asunut eri kulttuureja edustavia ihmisiä. Jokilaaksoissa on käyty vilkasta kauppaa ja eräät Lapin vanhimista kirkko- ja markkinapaikoista löytyvät juuri täältä. Rajajoki on ollut etenkin talviaikaan vilkkaasti liikennöity väylä Jäämeren ja Pohjanlahden välillä. Vielä viime vuosisadan alussa olivat talvella joella liikkuvat pororaidot tärkein tavaroiden ja ihmisten kuljetusmuoto. Lapin kauppatavarat olivat kansainvälisestikin arvokkaita ja hyvät vetoporit olivat kallisarvoisia. Sen vuoksi ei pororaitoa mielellään yksin kuljetettu.

Vastaanottava, monikulttuurinen ja kaksoiskylänä kansainvälinenkin yhteisö edelleen toivottaa tervetulleeksi matkakaajat ja uudet asukkaat. Täällä ihmiset elävät rajan molempia puolia.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

MARKKINA

Markkina oli ennen nimensä mukaisesti merkittävä kärräjä- ja markkinapaikka, jossa eri puolilta Pohjoiskalottia saapuneet myyjät ja ostajat kohtasivat toisensa. Kylässä sijaitsi myös kirkko, jonka hirret uitettiin Muonionjokea myöten Palojoensuuhun. Tuuheassa hautalehdossa järjestetään nykyään kesällä ulkojumalanpalvelus. Markkina on laajojen pohjoisten soiden saartama.

Idästä laskeva Lätäseno yhtyy täällä Könkämäenoon ja jatkaa Muonionjokena. Nämä isot joet tuovat nimensä mukaisesti kylään aina uutta virtaa matkoiltaan. Lätäsenoa pitkin voit nousta erämaan sydämeen; vaikka Haltille asti. Markkinan kyläläiset kutsuvat sinut mukaan aitoon lappilaiseen elämänmenoon, jossa on aina jotain uutta nähtävää.

SIJAINTI

Markkina sijaitsee Enontekiön länsipuolella valtatie 21:n varrella noin 74 km päässä Hetasta.

NÄHTÄVYYDET

Markkinan alueella sijaitsee upeita ulkoilualueita sekä reittejä, joissa on paljon nähtävyyksiä varrella, Kuohnajärvi, Seitavuopio jossa seitakivi, Mäntymaja. Polku Nunastunturille. Autsasen kursu, josta tie Nunastunturille, näköalapaikka joka on erinomainen lintujenbongaukseen.

Lätäseno

Lätäseno on erityisen tunnettu kalastuspaikka, jonne nousee myös lohi. Lätäseno on helposti saavutettavissa joko kävellen, veneitse, polkupyörällä tai vaikka lentäen.

Vanha uhrimänty

Saamelainen uhraus- ja palvontapaikka Markkinassa.

Kirkkopihä

Enontekiön entisen kirkon paikka, jossa on kaunis lehto. Lehdossa järjestetään mm. ulkoilmajumalanpalveluksia.

Rounalan kirkkopaikka:

Enontekiön kirkko sijaitsi Rounalassa vuosina 1500-1796

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Markkinassa sijaitsee majoitus- sekä ohjelmaluvuyrittäjä.

MARKKINAN KIRKONPAIKKA OLI pohjoisen Länsi-Lapin kirkollinen ja hallinnollinen keskuspaikka 1600-luvulta 1820-luvulle

Kirkonpaikka, kalmisto ja uhripetäjä kirkontarha sijaitsivat moreenikumun laella Lätäsenon sekä Könkämäenon yhtymäkohdassa. Alue on ollut ennestään merkittävä ja sieltä on löydetty esihistorialliselta ajalta olevia esinelöytöjä, pyyntikuoppia sekä saamelaiseen rautakauteen viittaavia kota- ja tupasijoja, asuinkenttiä sekä palvontapaikkoja.

Englantilainen arkeologi Edward Daniel Clarke on kuvannut Suomea teosarjassaan "Travels in Various Countries of Europe, Asia and Africa". Suomen matkan aikana heinäkuussa 1799 hän kävi silloisessa kirkonkylässä Markkinassa retkikuntansa kanssa lennättämässä kuumailmapalloa, joka herättikin suurta ihmetystä paikallisissa. Edward Daniel Clarke sekä Enontekiön kirkkoherra Erik Grape järjestivätkin Lapin ensimmäiset ilmailupäivät.

Vuoden 1809 rauhan jälkeen Markkinan kirkko purettiin ja kasattiin lautaksi, jonka päällä se irtaimistoinen uitettiin Palojoensuuhun asti, jonne kirkko pystytettiin vuonna 1826.

Markkinan entisen kirkonmaan alueella löytyy toisen maailman sodan aikaan tehtyjä kaivantoja vartioasemiksi sekä tähystyspaikoiksi. Markkina toimi suomalaisten kevyenä kenttälainnoituksena saksalaisten linnoittamaa Järämää vastaan.

Markkinassa asuneen Lauri Pappilan käsin puusta veistetyt linnut ovat pysyvästi sijoitettuna näyttelyssä Hetassa sijaitsevassa Tunturi-Lapin luontokeskuksessa.

Kylässä asukkaat ja matkajat voivat tutustua paikan kirjavaan historiaan sekä Lätäsenon ja Käsivarren erämaan maisemiin. Kylästä matkustaessa pohjoiseen alkaakin pian suurtunturit, jotka kohoavat kohoamistaan aina Norjaan saakka.

MAUNU

68.4802°N, 22.2226°E

VIKKURI

68.4812°N, 22.2041°E

SIJAINTI

Maunu noin 12 km Kaaresuvannosta
Vikkuri noin 13 km Kaaresuvannosta
Luspa noin 20 km Kaaresuvannosta
Kelottijärvi noin 23 km Kaaresuvannosta

NÄHTÄVYYDET

Järämän linnoitusasema. 16 km Kaaresuvannosta.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Maunun sekä Vikkurin kyliltä löytyy majoituspalveluita.

MAUNU, LUSPA & KELOTTIJÄRVI

MAUNU ON KAKSOISKYLÄ Enontekiön ja Kiirunan kunnissa, jonka ruotsinpuolen Maunu sijaitsee Muonionjoen vastarannalla. Maunun ohi ajavat kaikki Kilpisjärven suuntaan kulkevat. Mutta alueelle kannattaa myös pysähtyä ja nousta vaikkapa Mustavaaran päälle, josta avautuu maisema Maunun kyliin Suomessa ja Ruotsissa. Maunussa sijaitseva kohta, josta tieltä on yhteys väylälle, on kylälle keskeinen paikka.

LUSPA SIJAITSEE lyhyen matkan päässä Vikkurin kylästä. Kylässä sijaitsevan Luspajärämän rannalla on vanha maatila. Kylän toisella puolella sijaitsee Luspavaara, jonka yli kulkevat polut aina Nunasvaaran huipulle saakka. Kylästä avautuu väylän toiselle puolelle kaunis tunturimaisema.

KELOTTIJÄRVI ON PIENI vapaa-ajan asukkaiden asuttama kylä Kelottijärven rannalla. Kelottijärveltä kulkee Autsasenkursuun reitti, jonka varrelta haarautuu myös helppokulkuinen polku Nunasvaaran huipulle.

VIKKURI

Vikkurin kylä on nimensä mukaisesti pieni vikuri kyliemme joukossa. Vikkuri on salaperäinen ja arvaamaton. Vikkuri paljastaa erityisyytensä vain niille, jotka vieraillevat paikan päällä. Vikkurin vieressä sijaitsee Järämän linnoitusalue. Se on saksalaisten vuosina 1943-44 rakentama Sturmbock-Stellung -niminen linnoitusalue, jonka tehtävänä oli suojata saksalaisten Jäämeren satamia. Sodanajan tunnelma ja siihen liittyvät muistot saavuttavat sinut edelleen Järämän museossa. Kun jatkat Vikkurista eteenpäin kohti Kilpisjärveä, saavut Luspun kylään. Nunasvaaralta voi linnoitusasemien lisäksi ihailia Tarvantovaaran- ja Käsivarren erämaa-alueita.

VIKKURIN VIERESSÄ SIJAITSEVA Järämä on entisöity osa saksalaisten vuosina 1943-44 rakentamaa Sturmbock-Stellung -nimistä linnoitusalueetta, jonka tehtävänä oli suojata Jäämeren satamia.

Yhtenäisiä linnoitteita rakennettiin Käsivarren poikki Könkämäenolta Norjan puolelle saakka. Juoksu- ja yhdyshautoja kymmeniä kilometrejä, koruja, panssari-, raketinheitin- ja konekivääripesäkkeitä sekä ampumalokkeita satoja. Lisäksi rakennettiin teitä.

Vuonna 1944 Suomen solmittua aselevon Neuvostoliiton kanssa alkoi Lapin sota. Saksalaiset alkoivat vetäytyä kohti Norjaa. Parhaimmillaan Järämässä oli asemassa 12 000 saksalaissotilasta. Suomalaiset olivat seuranneet vetäytyviä saksalaisjoukkoja ja saapuneet Järämän linnoitteiden eteen marraskuussa 1944. Suomen joukot asettuivat Markkinan kylään, noin 8 kilometrin päähän saksalaisista. Muutamia kahakoita lukuun ottamatta varsinaista taistelukosketusta joukoilla ei ollut.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

ROPINSALMI

68.6755°N, 21.5961°E

PÄTTIKKÄ

68.6241°N, 21.7158°E

SIJAINTI

Ropinsalmi noin 116 km Hetan kylästä, noin 57 km Kilpisjärveltä. Pättikkä noin 108 km Hetasta, noin 65 km Kilpisjärveltä.

NÄKEMISTÄ JA TEKEMISTÄ

Pättikästä alkaa polku, jota pitkin pääsee lähelle Aatsan autiotupaa. Autiotupa sijaitsee Könkämäenoon Tarju-tunturilta laskevan Aatsajoen läntisessä haarassa olevan lammen kaakkoisrannalla.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Ropinsalmella sijaitsee kahvila Ropinpirtti.

ROPINSALMI

Vetovoimaisen Ropinsalmen kahvikeidas, Ropin Pirtti, keskellä Käsivartta on palvellut Ropijärven rannan asukkaita ja pysäyttänyt ihmisiä tänne kautta aikojen. Täällä on aina ollut erityistä luovuutta ja rentoutta. Linja-autonkin tiedetään kuljettaneen tarvittaessa myös poroa ja lehmää. Samalla rennolla otteella vieraita ja kyläläisiä palvellaan Ropinsalmella yhä edelleen, niin sanotusti Ropin tyylillä.

ROPINSALMI ON luontaistalouden, kuten kalastuksen, metsästyksen ja marjastuksen kannalta erinomaisella paikalla, kauniin tunturi- ja vaaramaiseman äärellä, väylän eli Könkämäenon läheisyydessä. Ropinsalmi tunnetaan matkailijoiden sekä paikallisten keskuudessa erityisen hyvin siellä sijaitsevasta Ropin Pirtistä. Ropin Pirtti rakennettiin -65 ja sen ropinsalmelaiset kokevat edelleen kylän keskeisimmäksi paikaksi.

Ropinsalmella on ollut ennen Ropin Pirttiäkin Kievaritaloa, Siirin kioskia, eli matkailijoiden pysäkinä se on aina tunnettu. Tunnettuja rakennuksia oli myös Benjamin talo.

Kylä sijaitsee keskellä ainutlaatuista luontoa, joka myös tarjoaa erinomaisia mahdollisuuksia ulkoilulle, esimerkiksi koiran kanssa kävelemiseen Ropinpolulla. Vaeltaja voi kävellä käsivarren erämaata pitkin vaikka aina Haltille saakka.

Ropijärvenperä on ollut saamelaiden asuttama kylä, jossa oli sotien jälkeen 5 taloa ja asukkaita 20-30. Nykyään asutusta on vähemmän, mutta kylä on edelleen tärkeä poroelinkeinoon laidunalue.

Ropinsalmen tarinoista myös muistetaan linja-autonkuljettaja, joka on kuljettanut alueella niin ihmiset, tavarat, postin kuin tarvittaessa poron ja lehmänkin. Varsinaisia aikataulujaakaan ei tuolloin ollut, mutta bussilla matkustavat lapset tiesivät sen odottavan, kunnes kaikki olivat kyydissä – usein muiden matkustajien kanssa. Tarinat ja yhteisö pitää kylän edelleen virkeänä.

PÄTTIKKÄ

Pättikkä tarkoittaa lyhyttä jyrkkää kosken kohtaa. Pättikän kylässä asui kenties kuuluisin enontekiöläinen, Nils-Aslak Valkeapää eli legendaarinen "Ailu", "Áillohas". Täältä Ailu ammensi sisältöä runoihinsa ja joikuihinsa. Kulkiessaan luonnossa hän ystävystyi lintujen kanssa. Ehkä kylän ohi kulkiessasi sinäkin löydät matkoillesi oman laululinnun!

PÄTTIKKÄ TUNNETAAN PARHAITEN siellä asuneesta Nils-Aslak Valkeapäästä, joka oli merkittävä saamelainen taiteilija ja on tunnettu kansainvälisesti taiteestaan sekä saamelaiskulttuurin edustamisesta.

Pättikän kohdalla tie halkoo kumpuilevaa, avaraa erämaata, jonka tarjoamia maisemia porot laiduntavat. Maisemia kannattaa pysähtyä ihailemaan. Voipa sieltä erottaa vaikkapa harjuselänteille syntyneitä upeita tuulikerrostumia.

SIJAINTI

Iitto noin 127 km Hetan kylästä, noin 47 km Kilpisjärveltä

NÄKEMISTÄ JA TEKEMISTÄ

Iitossa sijaitsee noin 400m pitkä opastekylteillä varustettu pitkospuureitti, jossa voi käydä katsomassa palsasuokumpuja sekä tutustua alueen luontoon. Pitkospuureitti on kävelävissä kesäaikaan, jolloin suoalueella on runsaasti linnustoa nähtävissä.

IITTO

Iitto on vanhastaan tunnettu yhden savun kylänä, nykyään kolmen perheen kylänä. Iiton vetovoiman salaisuus lienee palsasoissa. Palsasuokummut toimivat edelleen elinympäristönä omille lajikkeilleen. Tämä näky onkin yhä harvinaisempi, sillä palsasuokummut ovat katoamassa. Onpa palsasoita entisaikaan käytetty myös ruoan säilömiseen. Jänkällä viihtyvät hyönteiset ja niiden perässä tulevat kylään myös erilaiset linnut. Iiton suo antaa uutta voimaa myös kylän vieraille. Jotain salaperäistä näissä palsoissa on!

IITTO SIJAITSEE luontaistalouden, kuten kalastuksen, metsästyksen ja marjastuksen kannalta erinomaisella paikalla, kauniin tunturi- ja vaaraimaisen äärellä, väylän eli Könkämäenon läheisyydessä. Iitto tiedetään muun muassa uhanalaisista palsasoistaan sekä kattavasta linnustostaan.

Iitto on valikoitunut hyväksi paikaksi asua ja elää, koska kyläläisillä on useimmiten kylään juuret lapsuudesta saakka ja suku on siellä asunut useamman sukupolven ajan. Kylä merkitsee asukkaille maailman parasta paikkaa, mikä kertoo hyvin sen merkityksestä. Kylä sijaitsee keskellä ainutlaatuista luontoa, joka myös tarjoaa erinomaisia mahdollisuuksia ulkoilulle, esimerkiksi kävelemiseen Lammasoavin tuulimyllyille vievällä huoltotiellä.

Iiton kylä tuli perustetuksi 1883, kun alueelle rakennettiin majatalo. Iitto on ollut yli 100 vuoden ajan 1800-luvun lopulle saakka vain yhden savun kylä. Myöhemmin Iitto on tunnettu ”kolmen veljeksien kylänä”, joiden talouksista kylä koostui.

Lapin sota vei kylässä ihmiset evakkoon ja jätti jälkeensä rakennuksista vain rauniot. Jotain sota-aika on myös tuonut tullessaan, sillä Kilpisjärven tie on rakennettu yhdessä saksalaisten kanssa. Sota-aika on jättänyt alueelle paljon muistoja. Potoeroita ja muita sota-ajan linnoituskaivauksia on paljon ympäri aluetta. Metallirohua ja onpa alppijääkärien kenkkin erottunut kirkasvetisen lammen pohjasta. Myös aikaisemmin, ensimmäinen maailmansota on tärisyttänyt aluetta, kun tuhansia miehiä ja hevosia on marssinut mm. Iiton ja Ropinsalmen läpi.

Tuoreena tarinana mainitaan nykyisten nuorempien kesken leviävä tapa ajaa Iiton läpi hengittämättä. Iitto ei ole kovin iso paikka, joten tämä voi olla varsin helppokin suoritus. Iitto tunnetaan myöskin lentopallon pelaajaluista kylässä.

ENONTEKIÖ – Son rohki soma paikka ellää

KILPISJÄRVI

SIJAINTI

Kilpisjärvi sijaitsee Norjan rajan vieressä Käsivarren hui-
pulla noin 170 km päässä Hetan kylästä.

ASUKASLUKU

Noin 165

NÄHTÄVYYDET

Tunturit: Saana on saamelaisten pyhä tunturi, korkeutta 1029m. Halti on Suomen korkein tunturi, korkeutta 1328 m.

Mallan luonnonpuisto: Suomen vanhin luonnonpuisto, perustettu luonnonpuistoksi vuonna 1938, pinta-ala 30km2

Muotkataikka: Suomen maanteiden korkein kohta, 565 m.

Kolmen valtakunnan rajapyykki: Suomi, Ruotsi ja Norja kohtaavat.

Putoukset: Pihtsus-putous Kalottireitin varrella, Käsivarren erämaassa, noin 45 kilometriä Kilpisjärveltä. Kitsiojen putous Mallan luonnonpuistossa. Tsahkaljoen putous kaksi kilometriä matkailuhotellista itään.

Muistomerkit: Kilpisjärven sissiretken muistomerkki, retki tehtiin vuonna 1916. Lapin Sodan viimeisen laukauksen muistomerkki Muotkataikan levähdyspaikassa.

Kilpisjärven luontokeskus: Matkailuinfo, josta saa tietoa Suomen, Ruotsin ja Norjan suurunturialueesta.

Raittijärvi: Ainoa jäljellä oleva, ympäri vuoden asuttu saamelaiskylä tietämättömän taipaleen takana.

Vanhan lapin esineistön näyttely: Kilpisjärven matkailuhotellin tiloissa on saamelaisten vanhaa esineistöä nähtävänä.

PALVELUITA KYLÄSSÄ

Kilpisjärveltä löytyy laajalti eri majoitusyrityksiä, matkailupalvelun tarjoajia, taksipalvelut, ravintoloita, kauppa, huoltoasema, posti, lentopalveluita sekä laivakuljetuksia

Kilpisjärven monitoimitalo jossa toimii koulu, kuntosali, seurakunnan jumalanpalveluksia, revontulipiiston järjestämiä kursseja sekä Kilpisjärven kylän terveystilaa.

Kilpisjärvellä toimii useita eri yhdistyksiä kylätoiminnoille sekä vapaa-aikaan liittyen.

Kun matkaat aina Suomen Käsivarren peukaloon asti, lähelle Norjan rajaa, löydät Enontekiön kylistä kuuluisimman. Se on meidän tarunhohtoinen, pieni mutta elinvoimainen Kilpisjärvi. Kylän maisemaa maalaa kansainvälisestikin kauneudeltaan tunnettu Saanatunturi.

Saanan luonne on jyrkistä ja vaikuttavista piirteistä huolimatta pehmeä, aika on ehtinyt kuluttaa sen särmiä pois. Tunturi onkin nimensä mukaisesti kuin ikaikainen kääpä, jolla riittää viisautta jaettavaksi jokaiselle kulkijalle. Revontulden loistaessa Saanan yläpuolella kauniilla tähtitaivaalla, voit kuulla sen myhäilevän tyytyväisenä. Aivan kuin se tietäisi elämän salaisuuden.

Norjan ja Ruotsin puolelta kilpisjärveläisiä tervehtivät vuorten huiput. Ilmassa voi aistia jäämeren hyisen, mutta samalla niin puhdistavan viiman. Ota keuhkot täyteen ilmaa, ja anna Saanan kuiskia sinulle salaisuutensa. Tämä kolmen valtakunnan rajalla sijaitseva kylä on aina täynnä tarinoita ja ystäviä.

KILPISJÄRVEN KYLÄ sijaitsee Suomen käsivarren ”peukalossa”, aivan Norjan ja Ruotsin rajalla. Kilpisjärvi on historiallisesti hyvin nuori kylä, sillä kylän suomalainen historia alkaa vasta 1900-luvun alkupuolella. Aikaisemmin Käsivarren suurunturit ovat olleet saamelaisten elin- ja nautinta-alueita. Vuonna 1915 tulivat ensimmäiset asukkaat Kilpisjärven kylään. Myöhemmin Lapin sota tuhosi kuitenkin asutuksen.

Sijaintinsa puolesta Kilpisjärvi on keskeisellä paikalla kuljettaessa Suomesta Jäämeren rantaan, Yykeänperään. Jo vuosisatojen ajan Kilpisjärvi on ollut merkittävä läpikulkupaikka. Ensimmäinen talo kylässä oli valtion omistama Siilastupa joka rakennettiin 1900-luvun alussa. 1940-luvun aikoihin rakennettiin rajavartiosto, tulli ja TVL- tukikohta sekä Kilpisjärven Matkailuhotelli. Vuonna 1964 rakennettiin Helsingin Yliopiston Biologinen Asema. Koko kylän rakennuskanta on sodanjälkeistä, hajalleen rakennettuja tiili, hirs- ja puutaloja. 1980-luvulla rakennettiin ensimmäisiä omakotitaloja ja koulu tuli 1982, joka mahdollisti myös lapsiperheiden muuttamisen. Kylässä on asuskellut paljon kuuluisia henkilöitä, mm. Justus Montell, metsänvartija, jonka ehdotuksesta perustettiin Mallan luonnonpuisto sekä mm. kirjailijoina tunnetut Yrjö Kokko, Väinö Oinonen, Yrjö Metsälä ja Asko Kaikusalo.

Elinkeinoja ennen vanhaan olivat metsästys ja kalastus, joita edelleen kylässä harjoitetaan. Hevosella ajettiin rahtia Yykeänperään, missä oli isot markkinat syys- ja helmikuussa. Kilpisjärven länsipuolella kohoaa Malla ja itäpuolella Saanatunturi. Kaikki Suomen 15 yli 1000 metriin nousevaa huippua sijaitsee Käsivarren alueella.

Nykyään Kilpisjärvi on matkailun myötä eloisa paikka, jossa asuu myös paljon lapsiperheitä. Kylän keskustassa toimiva kauppakeskus palvelee kylän asukkaita ja matkajia ympäri vuoden. Kylässä on erinomaiset harrastamisen mahdollisuudet sekä ainutlaatuinen luonto, jota ei voi missään muualla Suomessa kokea. Sijainti aivan Norjan ja Ruotsin rajan tuntumassa tuovat kylälle matkajia ja mahdollisuuksia.

SIIDAT

Saamelaisista ei ole kuultu että he olisivat tulleet tänne mistään. Saamelainen on ollut paikallinen asuja kautta Lapinmaan, ja kun saamelainen aikoinaan oleskeli näillä seuduin rannikoilla, silloin ei meren rantamilla ollut muita asukkaita. Siihen aikaan saamelaisten kelpasi olla ja elää.

SIIDAT OVAT SAAMELAISTEN yhteiskunnallinen järjestelmä, joka jakaa yhteisöt elinkeino- ja nautinta-alueisiin. Näitä alueita ovat olleet tarkasti rajattuina tietyt vesistöt ja muut eri elinkeinoja mahdollistavat maa-alueet, joilta talven tullen liikuttiin yhteisiin isompiin Lapin kyliin. Itäsaamelaisessa kielessä sanan merkitys tarkoittaaakin ”kyläyhteisöä, talvikylää”. Näihin talvikyliin osasivat myös kauppiat, veronkantajat sekä papit tulla. Siidat ovat yleisimmin jakautuneet suvuittain ja tämä on ollut yhteinen piirre kaikilla saamelaisalueilla.

Ruotsin valtakuntaan kuuluneiden pohjoisten asuma-alueiden virallinen nimitys oli Lapinmaa (Lappmarken). Lapinmaassa asuivat saamelaiset ja siellä harjoitettiin saamelaislinkeinoja, joita olivat poronhoito, kalastus ja metsästyks. Lapinmaan erotti muusta valtakunnasta lapinraja. Rajan eteläpuolella asuivat ruotsalaiset ja suomalaiset ja siellä harjoitettiin talonpoikais- eli maamiehenelinkeinoja.

Lapinmaa oli jakautunut lappeihin, nämä edelleen lapinkyliin ja kylät vielä sukujen tai perheiden kesken lapinvero- eli perintömaihin. Kautta vanhan Lapinmaan keskeinen saamelaisen yhteiskunnan yksikkö oli lapinkylä. Tornion lappiin kuuluivat nykyisen Enontekiön alueella sijainneet kolme lapinkylää eli siidaa: pohjoisimpana, Norjaa vasten, Rounala (Ruovdnál), keskellä Suonttavaara (Suovdit) ja itäisimpänä Peltojärvi (Bealdojávri). Vanha Lapinmaa kuului kokonaan Länsi-Pohjan lääniin aina vuoteen 1809 asti. Niinpä Rounalan ja Suonttavaaran kylien alueet ulottuivat lännessä pitkälle nykyisen Ruotsin puolelle Könkämäenon ja alempana Muonionjoen halkaisemina.

Saamelaiset maksoivat vuosittaista veroa, joka tilitettiin manttaalirekisterin, myöhemmin maarekisterin nimellä. Verot koostuivat pääasiassa erilaisista turkiksista ja nahoista, minkä lisäksi toisinaan käytettiin rahaa ja hopeaa. Metsästyksen ohella varhaiset veroluettelot kertovat kuitenkin selvästi eräästä toisesta harjoitetusta elinkeinosta, kalastuksesta, josta pääveron ohella on maksettu erityisenä vuotuisena sääntönäisverona tietyn määrän erilaisia veroesineitä. Kalastukseen liittyvä vero tilitettiin luetteloissa erikseen kussakin lapinkylässä käytössä olleiden järvien luettelona, joista ensimmäinen on peräisin vuodelta 1559 Rounalan lapinkylästä.

Saamelaisten sekä siidojen asema muuttui Suomen siirryttyä Venäjän vallan alaiseksi vuonna 1809 jolloin Suomen sekä Norjan rajat vahvistuivat ja lapinkylät jakaantuivat valtioiden väleille. Vuonna 1852 Venäjän tsaari sulki Suomen sekä Norjan väliset rajat, jolloin perinteisiä jutaamisreittejä ei voinut enää kulkea vapaasti ja saamelaiskulttuuri muuttui pysyvästi.

Viime vuosikymmeninä kehitys on mullistanut myös saamelaisten elämää. He eivät enää juda raidoillaan, eivätkä asu talvisin kodassa. Autot, moottorikelkat ja mönkijät auttavat elinkeinoa. Mutta edelleenkin saamelaiset hoitavat poroja, elävät kesäisin kesäpaikoissaan, ratkovat talveksi pienempiin siidoihin, puhuvat saamea ja nauttivat saadessaan olla yhdessä.

Tekstin lähteenä on käytetty Tunturi-Lapin luontokeskuksen Vuovjjuš – Kulkijat –näyttelyä

Son rohki soma paikka ellää
Dat lea duođaid somás báiki eallit